

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส 503 "ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย" สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส 503 "ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย" ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้ โดยพิจารณา 4 ด้าน คือ สาระค้ำนความรู้ สาระค้ำนสคิปัญญา ลักษณะการจคทำรูปเล่ม และอุปกรณช่วยการ เรเรียนการสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาหนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส 503 "ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย" ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียน ได้แก่ หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช และหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ รวมทั้งศึกษารวบรวมความรู้เกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการวิเคราะห์หนังสือเรียน ซึ่งนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศได้เสนอแนะไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนดังกล่าว แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบทรวจค้ำตอบ แบบเลือกตอบ แบบเติมค้ำ และแบบมาตราส่วนประเมินค้ำ ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่ก้ำสั่งสอนรายวิชา ส 503 "ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย" จำนวน 46 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 420 คน จากโรงเรียนที่ก้ำหนดไว้ ข้อมูลที่ได้ม้ำจำนวน 466 ฉบับ ผู้วิจัยได้นำม้ำวิเคราะห์โดยหาค้ำร้อยละ หาค้ำมัชฌิมเลขคณิต (\bar{x}) และหาค้ำส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วจึงเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากแบบสอบถามครูและนักเรียน สรุปได้ดังนี้

1. สถานภาพและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครู

ครูผู้สอนรายวิชา ส 503 "ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย" ที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวนทั้งหมด 46 คน เป็นชาย 11 คน เป็นหญิง 35 คน มีวุฒิทางการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี 6 คน และปริญญาตรีหรือเทียบเท่า 40 คน มีระยะเวลาในการประกอบอาชีพครูและระยะเวลาในการสอนวิชาสังคมศึกษาอยู่ระหว่าง 6-10 ปี จำนวนคาบของการสอนรายวิชา ส 503 "ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย" ประมาณ 1-5 คาบในหนึ่งสัปดาห์ ครูที่ตอบแบบสอบถามทั้ง 46 คน เป็นครูที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช 15 คน เป็นครูที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช 15 คน และครูที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ 16 คน

ครูที่ใช้หนังสือเรียนแต่ละเล่มยืมหนังสือเรียนเล่มต่าง ๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นหลักในการสอน โดยครูส่วนใหญ่จะเลือกหนังสือเรียนร่วมกับเพื่อนครู และใช้หนังสือเรียนเล่มเดิมซ้ำกันทุกปี

วิธีสอนโดยการใช้หนังสือเรียนโดยเฉลี่ยแล้ว ครูส่วนใหญ่จะมอบหมายให้นักเรียนอ่านหนังสือเรียนมาล่วงหน้า และจะอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน ดังนั้นครูจึงใช้หนังสือเรียนเป็นบางชั่วโมงเท่านั้น

ครูที่ใช้หนังสือเรียนแต่ละเล่มมักประสบปัญหาเกี่ยวกับเนื้อหาไม่สมบูรณ์ต้องค้นคว้าเพิ่มเติม เมื่อครูประสบปัญหาในการใช้หนังสือเรียน ครูขอความช่วยเหลือจากเพื่อนครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาด้วยกัน และเมื่อพบข้อบกพร่องในหนังสือเรียน ครูจะแจ้งให้นักเรียนทราบเพื่อแก้ไขให้ถูกต้อง

ครูที่ใช้หนังสือเรียนแต่ละเล่มเคยแนะนำการใช้หนังสือเรียนให้แก่แก่นักเรียนและมีความคิดเห็นตรงกันว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนแต่ละเล่มให้ความรู้ต่อเนื่องกับหนังสือเรียนในชั้นก่อน ๆ และให้ความรู้ปานกลางพอที่จะเป็นพื้นฐานแก่นักเรียนได้ศึกษาต่อในชั้นสูงขึ้น

ในค่านคุณภาพและราคา ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนเล่มที่
ใช้ยู่มีคุณภาพดีและราคาเหมาะสม และครูมีทัศนคติต่อรายวิชา ส 503 "ภูมิศาสตร์
กายภาพของประเทศไทย" ว่าน่าสนใจพอสมควร

2. ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา
ส 503 "ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย" โดยพิจารณา 4 ด้าน คือ

2.1 สารบัญความรู

ครูมีความคิดเห็นโดย เจลี่ยแล้วเกี่ยวกับสารบัญความรูของหนังสือ-
เรียนแต่ละเล่ม มีคุณภาพปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละสำนักพิมพ์ ครูมีความคิดเห็น
สอดคล้องกันว่า สารบัญความรูของหนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีคุณภาพดี คือมีเนื้อหา
ครบถ้วนตามหลักสูตรกำหนดไว้ และเหมาะสมกับวุฒิภาวะและระดับชั้นของนักเรียน
นอกจากนี้ครูที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิชและสำนักพิมพ์อักษร เจริญทัศน์
มีความคิดเห็นว่า สารบัญความรูของหนังสือเรียนมีคุณภาพดี คือเนื้อหาสอดคล้องกับ
ความมุ่งหมายของการสอนรายวิชา ส 503 "ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย" แต่
ครูที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชมีความคิดเห็นว่า สารบัญความรูใน
ข้อนี้ไม่มีคุณภาพปานกลาง

2.2 สารบัญสติปัญญา

ครูมีความคิดเห็นโดย เจลี่ยแล้วเกี่ยวกับสารบัญสติปัญญาของ
หนังสือเรียนแต่ละ เล่ม มีคุณภาพปานกลาง

2.3 ลักษณะการจัดทำรูปเล่ม

ครูมีความคิดเห็นโดย เจลี่ยแล้วเกี่ยวกับลักษณะการจัดทำรูปเล่มของ
หนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีคุณภาพปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละสำนักพิมพ์ ครูที่ใช้หนังสือ-
เรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิชและสำนักพิมพ์อักษร เจริญทัศน์ มีความคิดเห็นว่า ลักษณะ
การจัดทำรูปเล่มของหนังสือเรียนมีคุณภาพดี คือ ตัวอักษรมีขนาดและลักษณะเหมาะสมกับ
วัยและสายตาของนักเรียน สารบัญขอบหัวข้อของเนื้อหาไว้อย่างถูกต้อง และมีการระบุ
วัน เดือน ปี และสถานที่พิมพ์ไว้ชัดเจน นอกจากนี้ครูที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์
วัฒนาพานิช มีความคิดเห็นว่า ควรปรับปรุงปกของหนังสือเรียน

2.4 อุปกรณ์ช่วยการเรียนรู้การสอน

ครูมีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยแล้วเกี่ยวกับอุปกรณ์ช่วยการเรียนรู้การสอนของหนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีคุณภาพปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละสำนักพิมพ์ ครูที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช มีความคิดเห็นว่า อุปกรณ์ช่วยการเรียนรู้การสอนของหนังสือเรียน มีคุณภาพดี คือมีแผนที่จำนวนเหมาะสมกับเนื้อหาในบทเรียน และครูที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีความคิดเห็นว่า อุปกรณ์ช่วยการเรียนรู้การสอนของหนังสือเรียนมีคุณภาพดี คือการจัดวางภาพประกอบสัมพันธ์กับเนื้อหาและมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และแผนภูมิ ตารางสถิติ มีจำนวนเหมาะสมและตรงตามวัตถุประสงค์ของบทเรียน

3. ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน

การใช้หนังสือเรียนของนักเรียนนั้น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ใช้หนังสือเรียนแต่ละเล่ม จะอ่านหนังสือเรียนมาล่วงหน้าก่อนถึงชั่วโมงเรียนเป็นบางครั้ง ส่วนนักเรียนที่ตอบว่าไม่เคยอ่านหนังสือเรียนมาล่วงหน้าก่อนถึงชั่วโมงเรียนให้เหตุผลว่า ไม่มีเวลา และเมื่อนักเรียนอ่านหนังสือเรียนแล้วต้องให้ครูอธิบายเพิ่มเติมจึงจะเข้าใจ นักเรียนจะใช้หนังสืออ่านประกอบเป็นบางครั้ง และวิธีการใช้หนังสือเรียนของครูที่นักเรียนชอบ คือใช้หนังสือเรียนเป็นหลักและค้นคว้าเพิ่มเติม

ในค่านคุณภาพและราคา หนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีคุณภาพดี และมีราคาเหมาะสมกับคุณภาพ

ทางด้านเนื้อหา หนังสือเรียนแต่ละเล่มมีเนื้อหาให้ความรู้ต่อเกี่ยวกับหนังสือเรียนในชั้นก่อน ๆ ส่วนปัญหาที่นักเรียนประสบเกี่ยวกับเนื้อหาในหนังสือเรียน คือ เนื้อหาบางตอนยากต่อการทำความเข้าใจและยากต่อการทำความเข้าใจ

สำหรับลักษณะของหนังสือเรียนที่นักเรียนชอบใช้คือ ต้องการให้มีสรุปข้อความท้ายบท

4. ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนสังคมศึกษารายวิชา ส 503 "ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย" โดยพิจารณา 4 ด้าน คือ

4.1 สารคัดค้านความรู้

นักเรียนมีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยแล้วเกี่ยวกับสารคัดค้านความรู้ของหนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีคุณภาพปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละสำนักพิมพ์ นักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สารคัดค้านความรู้ของหนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีคุณภาพดี คือมีเนื้อหาครบตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการสอนรายวิชา ส 503 "ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย" และเหมาะสมกับวุฒิภาวะและระดับชั้นของนักเรียน นอกจากนี้นักเรียนที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีความคิดเห็นว่าเป็นว่า สารคัดค้านความรู้ของหนังสือเรียนมีคุณภาพดี คือ การเสนอเนื้อหาถูกต้องตามความเป็นจริงและเป็นกลาง แต่นักเรียนที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช มีความคิดเห็นว่าเป็นว่า สารคัดค้านความรู้ในข้อนี้มีคุณภาพปานกลาง

4.2 สารคัดค้านสติปัญญา

นักเรียนมีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยแล้วเกี่ยวกับสารคัดค้านสติปัญญาของหนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีคุณภาพปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละสำนักพิมพ์ นักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สารคัดค้านสติปัญญาของหนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีคุณภาพดี คือเนื้อหาช่วยให้นักเรียนเข้าใจความหมายศัพท์ภูมิศาสตร์ที่ขึ้น นอกจากนี้นักเรียนที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีความคิดเห็นว่าเป็นว่า สารคัดค้านสติปัญญาของหนังสือเรียนมีคุณภาพดี คือ เนื้อหาช่วยให้นักเรียนเข้าใจและสามารถวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพในแต่ละภูมิภาคของไทยได้ แต่นักเรียนที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช มีความคิดเห็นว่าเป็นว่า สารคัดค้านสติปัญญาในข้อนี้มีคุณภาพปานกลาง

4.3 ลักษณะการจัดทำรูปเล่ม

นักเรียนมีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยแล้วเกี่ยวกับลักษณะการจัดทำรูปเล่มของหนังสือเรียน สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีคุณภาพดี แต่นักเรียนที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชมีความคิดเห็นว่าเป็นว่า มีคุณภาพปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละสำนักพิมพ์ นักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ลักษณะการจัดทำรูปเล่มของหนังสือเรียนของหนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีคุณภาพดี คือ การเว้นช่องว่างตอนบน ตอนล่าง ด้านข้าง รวมทั้งช่องไฟในหนังสือเรียนแต่ละหน้าเหมาะสม มีตัวอักษรพิเศษ เช่น ตัวหนา ตัวเอน ตัวใหญ่ เพื่อเน้นความสำคัญของหัวข้อนั้น ๆ และมีขนาดลักษณะเหมาะสม

กับวัยและสาขาของนักเรียน สารบัญบอกหัวข้อของเนื้อหาไว้ถูกต้อง มีการระบุ วัน เดือน ปี และสถานที่พิมพ์ไว้ชัดเจน รวมทั้งการพิมพ์มีความประณีตชัดเจนและถูกต้อง

4.4 อุปกรณช่วยการเรียนการสอน

นักเรียนมีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยแล้วเกี่ยวกับอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนของหนังสือเรียนสำนักพิมพ์วัฒนาพานิชและสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีคุณภาพปานกลาง แต่นักเรียนที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช มีความคิดเห็นว่ามีคุณภาพดี เมื่อพิจารณาแต่ละสำนักพิมพ์ นักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า อุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนของหนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีคุณภาพดี คือ ภาพประกอบมีส่วนช่วยให้ให้นักเรียนเข้าใจเนื้อเรื่องและเกิดแนวคิด (Concept) ที่ถูกต้อง และแผนที่แสดงมาตราส่วน สัญลักษณ์ ทิศทาง ซึ่งช่วยให้นักเรียนอ่านและแปลความได้ง่ายและถูกต้อง

การอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส 503 "ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย" ผู้วิจัยได้แยกการอภิปรายออกเป็น 2 ประเด็น คือ

1. ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับคุณภาพหนังสือเรียนในสาระความรู้ สาระความรู้ สาระความรู้ สาระความรู้ ลักษณะการจัดทำรูปเล่ม และอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอน

2. ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพหนังสือเรียนในสาระความรู้ สาระความรู้ สาระความรู้ สาระความรู้ ลักษณะการจัดทำรูปเล่ม และอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอน

1. ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับคุณภาพหนังสือเรียน

1.1 สาระความรู้

ผลการวิจัยพบว่า ในสาระความรู้ ครูมีความคิดเห็นว่าเป็นหนังสือเรียนแต่ละเล่มมีคุณภาพปานกลาง แต่มีบางท่านที่ครูเห็นว่าหนังสือเรียนแต่ละเล่มมีคุณภาพดี คือ มีเนื้อหาครบถ้วนตามหลักสูตรกำหนดไว้ และเหมาะสมกับวุฒิภาวะและระดับชั้นของนักเรียน ซึ่งผลการวิจัยนี้ต่างจากผลการวิจัยของ สุวิชา พูลเกษ (2524 : 160-161) ที่พบว่า หนังสือมีเนื้อหาไม่ครบถ้วนตามหลักสูตรกำหนดไว้ และควรปรับปรุงเนื้อหาในหนังสือเรียนให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของนักเรียน

จากผลการวิจัยยังพบว่า ครูที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีความคิดเห็นว่า สาระค่านความรู้ของหนังสือเรียนมีคุณภาพดี คือ เนื้อหาสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการสอนรายวิชาภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย แต่ครูที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช มีความคิดเห็นว่า สาระค่านความรู้ในข้อนี้มีคุณภาพปานกลาง

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า หนังสือเรียนที่ที่จะต้องมึเนื้อหาสอดคล้องกับความมุ่งหมายของรายวิชานั้น ๆ และผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนควรจะมีค่านมุ่งหมายของรายวิชาเป็นหลักในการเรียบเรียงหนังสือเรียน ดังที่ ปราณี โพธิสุข (2527 : 5) ให้ความเห็นว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนเป็นการวิเคราะห์และตีความจากคำอธิบายรายวิชา และจุดมุ่งหมายของรายวิชา ดังนั้น หนังสือเรียนจึงต้องเรียบเรียงเนื้อหาให้สอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

1.2 สาระค่านสติปัญญา

ผลการวิจัยพบว่า ในสาระค่านสติปัญญา ครูมีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีคุณภาพปานกลางทุกข้อ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนแต่ละสำนักพิมพ์จะต้องปรับปรุงสาระในค่านนี้ให้มีคุณภาพดีขึ้น โดยเฉพาะวิธีเสนอเนื้อหาควรเสนอเนื้อหากระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความคิดและต้องการค้นคว้าต่อไป และในหนังสือเรียนควรมีคำถามที่ส่งเสริมให้นักเรียนใช้ความคิดในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์

1.3 ลักษณะการจัดทำรูปเล่ม

ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีคุณภาพในค่านนี้ปานกลาง และครูที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิชและสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนทั้ง 2 เล่ม มีคุณภาพดีในค่านอักษรมีขนาด และลักษณะเหมาะสมกับวัยและสายตาของนักเรียน สาระบัญญัติหัวข้อของเนื้อหาไว้อย่างถูกต้อง และมีการระบุ วัน เดือน ปี และสถานที่พิมพ์ไว้ชัดเจน

ครูที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช มีความคิดเห็นว่า ควรปรับปรุงปกของหนังสือเรียนให้ทนทาน ซึ่งผลการวิจัยนี้ตรงกับผลการวิจัยของ ศักดิ์ศรี ปาณะกุล (2517 : 151) สุริพันธ์ เกียนวัฒนา (2517 : 147) และ

สุวิชา พูลเกษ (2524 : 157) ที่พบว่า หนังสือเรียนควรได้รับการปรับปรุงในด้านความทนทานของปก และควรออกแบบปกให้ดึงดูดความสนใจและสวยงาม จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ครูและนักเรียนต้องการหนังสือเรียนที่มีปกหนา แข็งแรง ทนทาน สีและภาพที่ปรากฏบนหน้าปกต้องสวยงาม ดึงดูดความสนใจได้ดี ดังนั้นสำนักพิมพ์ควรปรับปรุงคุณภาพของหนังสือเรียนในค่านี้อย่าง

1.4 อุปกรณช่วยการเรียนการสอน

ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนของหนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีคุณภาพปานกลาง และครูที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช มีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนมีคุณภาพดีในค่าน มีแผนที่จำนวนเหมาะสมกับเนื้อหาในบทเรียน ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ต่างจากผลการวิจัยของ วิเชียร ทัพประเสริฐ (2523 : 81) และสุวิชา พูลเกษ (2524 : 156) ที่พบว่า หนังสือเรียนควรปรับปรุงอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในหนังสือเรียน เช่น เชิงอรรถ แผนที่ แผนภูมิ บทสรุปท้ายบทเรียน ซึ่งยังมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับเนื้อหาในหนังสือเรียน

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนสังคมศึกษาในทุกระดับชั้น ควรใช้อุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนโดยเฉพาะแผนที่ ให้มีจำนวนเหมาะสมกับเนื้อหา ดังที่ อาร์โนลด์ อาร์ เดวิส (Arnold R. Davis 1974 : 67) ได้สรุปความสำคัญของแผนที่ไว้ว่า "ความสำคัญพื้นฐานที่ทำให้โปรแกรมสังคมศึกษาประสบความสำเร็จ คือ การพัฒนาทักษะการอ่านแผนที่ เพราะจะทำให้ให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์และตีความข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งสามารถเปรียบเทียบและทำนายสิ่งต่าง ๆ จากข้อมูลที่มีอยู่ได้"

2. ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพหนังสือเรียน

2.1 สารระคายความรู

ผลการวิจัยพบว่า ในสารระคายความรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีคุณภาพปานกลาง แต่มีบางค่านที่นักเรียนเห็นว่ามีคุณภาพดี คือ มีเนื้อหาครบตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการสอนรายวิชา ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย และเหมาะสมกับวุฒิภาวะและระดับชั้นของนักเรียน ซึ่งผลการวิจัยนี้ตรงกับผลการวิจัยของ วิเชียร ทัพประเสริฐ (2523 : 79) ที่พบว่า

นักเรียนมีความคิดเห็นว่า คุณภาพของหนังสือเรียนในค่านี้นี้ คือ มีเนื้อหาครบถ้วนตามหลักสูตรกำหนด สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการสอนวิชาสังคมศึกษา และมีเนื้อหาเหมาะสมกับระดับสติปัญญา

ผลการวิจัยยังพบว่า นักเรียนที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีความคิดเห็นว่า สาระด้านความรู้ของหนังสือเรียนมีคุณภาพดี คือ การเสนอเนื้อหาถูกต้องตามความเป็นจริงและเป็นกลาง ซึ่งผลการวิจัยนี้ต่างจากผลการวิจัยของ ศักดิ์ศรี ปาณะกุล (2518 : 139) ทอมหวล มีเก็ก (2518 : 154) และวิเชียร ทัพประเสริฐ (2523 : 80) ที่พบว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนควรปรับปรุงในค่าน การเสนอเนื้อหาอย่างเป็นกลางและไม่มีอคติ แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันผู้เรียบเรียงและสำนักพิมพ์ได้พยายามเรียบเรียงเนื้อหาในหนังสือเรียนให้ถูกต้องและทันสมัย ในขณะที่เดียวกันก็รักษาความเป็นกลางมากขึ้นกว่าเดิม

2.2 สาระด้านสติปัญญา

ผลการวิจัยพบว่า ในสาระด้านสติปัญญา นักเรียนมีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีคุณภาพปานกลาง แต่มีบางค่านที่นักเรียนที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช และนักเรียนที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ เห็นว่ามีคุณภาพดี คือ เนื้อหาช่วยให้นักเรียนเข้าใจและสามารถวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพในแต่ละภูมิภาคของไทยได้ จากผลการวิจัยนี้ตรงข้ามกับผลการวิจัยของ น้ำอ้อย อุมะวิชณี (2521 : 145) วิเชียร ทัพประเสริฐ (2523 : 97) และสุวิชา พูลเกษ (2524 : 162) ที่พบว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนในค่านนี้ควรได้รับการปรับปรุง เช่น วิธีการเสนอเนื้อหาควรส่งเสริมให้เกิดความคิดอย่างมีเหตุผล กระตุ้นให้มีการอภิปราย เนื้อหาควรส่งเสริมให้ผู้อ่านเห็นปัญหาและควรเสนอแนวคิดทั้งในแง่บวกและลบ

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้สำนักพิมพ์เอกชนพิมพ์หนังสือเรียนในรายวิชาต่าง ๆ ออกจำหน่ายได้ ดังนั้นครูผู้สอนควรเลือกหนังสือเรียนที่มีเนื้อหาให้ข้อเท็จจริง แทรกประเด็นโต้แย้งทางค่านต่าง ๆ และควรให้ข้อมูลแก่ผู้อ่านอย่างพอเพียงและหลายค่าน ทั้งในค่านสนับสนุนและในค่านคัดค้าน เพื่อช่วยให้นักเรียนตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง

2.3 ลักษณะการจัดทำรูปเล่ม

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นว่า ลักษณะการจัดทำรูปเล่มของหนังสือเรียนสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีคุณภาพดี แต่นักเรียนที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช มีความคิดเห็นว่า มีคุณภาพปานกลาง และนักเรียนมีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนแต่ละเล่มมีคุณภาพดีในด้านการเว้นช่องว่างตอนบน ตอนล่าง ก้านข้าง รวมทั้งช่องไฟในหนังสือเรียนแต่ละหน้าเหมาะสม มีตัวอักษรพิเศษ เช่น ตัวหนา ตัวเอน ตัวใหญ่ เพื่อเน้นความสำคัญของหัวข้อนั้น ๆ และมีขนาด ลักษณะเหมาะสมกับวัยและสายตาของนักเรียน สารบัญชอกหัวข้อของเนื้อหาไว้ถูกต้อง มีการระบุ วัน เดือน ปี และสถานที่พิมพ์ไว้ชัดเจน รวมทั้งการพิมพ์มีความประณีตชัดเจนและถูกต้อง ผลการวิจัยครั้งนี้ตรงข้ามกับผลการวิจัยของ สุวิชา พูลเกษ (2524 : 157) ที่พบว่า หนังสือเรียนมีข้อบกพร่องในด้านการพิมพ์

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนที่คืนนอกจากจะต้องคำนึงถึงคุณภาพทางด้านเนื้อหาแล้ว ยังต้องคำนึงถึงคุณภาพในด้านการจัดทำรูปเล่มด้วย หนังสือเรียนที่มีการจัดทำรูปเล่มดีก็สามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้อยากอ่านเนื้อหาภายในเล่ม ดังนั้นสำนักพิมพ์ควรคำนึงถึงคุณภาพในค่านี้นด้วย

2.4 อุปกรณช่วยการเรียนการสอน

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยแล้วเกี่ยวกับคุณภาพค่านี้นี้ของหนังสือเรียนสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ มีคุณภาพปานกลาง และนักเรียนที่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช มีความคิดเห็นว่า มีคุณภาพดี และนักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า หนังสือเรียนแต่ละเล่มมีคุณภาพดีในด้านการประกอบมีส่วนช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อเรื่องและเกิดความคิดรวบยอด (Concept) ที่ถูกต้อง และแผนที่แสดงมาตราส่วน สัญลักษณ์ ทิศทาง ซึ่งช่วยให้นักเรียนอ่านและแปลความได้ง่ายและถูกต้อง ซึ่งผลการวิจัยตรงข้ามกับผลการวิจัยของ อรุณี ลพวิจารณ์ (2513 : 391) ศักดิ์ศรี ปาณะกุล (2517 : 152) วิเชียร ทัพประเสริฐ (2523 : 82) และสุวิชา พูลเกษ (2524 : 158) ที่พบว่า หนังสือเรียนควรได้รับการปรับปรุงในด้านการจัดวางภาพ จำนวนภาพประกอบควรเหมาะสมกับเนื้อหา และขนาดควรเหมาะสมกับหน้ากระดาษ ภาพประกอบควรมีคำอธิบายที่ชัดเจน

ถูกต้อง และช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจเนื้อเรื่องและเกิดความคิดรวบยอด (Concept) ที่ถูกต้อง และในส่วนที่เกี่ยวกับแผนที่ แผนภูมิ ตารางสถิติ ควรถูกต้อง ชัดเจน และทันสมัย จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า หนังสือเรียนที่พิมพ์ออกมาในระยะหลัง ได้มีการปรับปรุงอุปกรณ์ช่วยการ เรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้หนังสือเรียนมากขึ้นกว่าเดิม

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนที่มีภาพประกอบดี มีส่วนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และทำให้นักเรียนอยากอ่านหนังสือเรียนมากขึ้น ดังที่ คาร์ล ยู สมิธ (Karl U. Smith 1966 : 27-29) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

ภาพประกอบมีส่วนสำคัญยิ่งในการจูงใจให้เกิดความรู้ ภาพจะรวบรวมให้เกิดความรู้และความคิดอย่างรวดเร็ว โดยใช้ภาพที่บรรยายถึงเหตุการณ์นั้น ๆ ถ้าหนังสือเล่มนั้นไม่มีภาพ ผู้อ่านก็จะท่องอ่านคำบรรยายในหนังสือเล่มนั้น ๆ อย่างตั้งใจ อาจจะต้องอ่านซ้ำถึง 2 ครั้ง จึงจะเข้าใจเรื่องใดเป็นอยางดี ภาพทำให้อ่านเข้าใจเหตุการณ์ไครวดเร็วกว่า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา

1. ครูควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับลักษณะของหนังสือเรียนที่ดี เพื่อที่จะได้เลือกใช้หนังสือเรียนที่มีคุณภาพ
2. ครูไม่ควรสอนโดยยึดหนังสือเรียนเพียงเล่มใดเล่มหนึ่งเท่านั้น แต่ควรใช้หนังสือเรียนและหนังสืออ่านประกอบหลาย ๆ เล่ม เพื่อที่จะได้มีความรู้กว้างขวางขึ้น และช่วยให้ครูได้สำรวจความถูกต้องและข้อเท็จจริงที่แน่นอนของเนื้อหาวิชาในเรื่องนั้น ๆ ด้วย
3. ครูควรแนะนำวิธีการใช้หนังสือเรียนที่ถูกต้องให้แก่นักเรียนด้วย เพื่อให้นักเรียนจะได้ประโยชน์จากหนังสือเรียนอย่างสมบูรณ์
4. เมื่อครูตรวจพบข้อบกพร่องของหนังสือเรียน ควรแจ้งให้ผู้จัดทำทราบพร้อมทั้งเสนอแนะการแก้ไขที่ถูกต้องไว้ด้วย เพื่อผู้จัดทำจะได้ปรับปรุงหนังสือเรียนให้มีคุณภาพดีขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้เรียบเรียง

1. ผู้เรียบเรียงควรประสานงานกับผู้จัดพิมพ์หนังสือเรียนอย่างแท้จริง เพื่อให้ได้หนังสือเรียนที่มีคุณภาพของการจัดทำรูปเล่มและคุณภาพในการพิมพ์
2. ผู้เรียบเรียงควรคำนึงถึงความสำคัญของรายละเอียดของ คำนำ สารบัญ วรรชนี เชิงอรรถ กิจกรรมเสนอแนะ บทสรุป บรรณานุกรม และอภิธานศัพท์ ควรมีให้ครบถ้วน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของผู้ใช้หนังสือเรียน
3. ผู้เรียบเรียงควรมีรูปแบบการเขียนที่น่าสนใจ ใช้สำนวนภาษาถูกต้อง ชัดเจน ไม่คลุมเครือ เพื่อเป็นตัวอย่างในการใช้ภาษาที่ถูกต้องแก่นักเรียนต่อไป
4. ผู้เรียบเรียงควรคำนึงถึงจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาเป็นสำคัญ และควรให้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรให้มากที่สุด
5. ผู้เรียบเรียงควรคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ใช้หนังสือเรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นในการจัดทำหนังสือเรียน จึงควรศึกษาถึงความต้องการในค่านต่าง ๆ ของผู้ใช้หนังสือเรียนด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับสำนักพิมพ์

1. ทางสำนักพิมพ์ควรจะได้มีผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบตรวจแก้ไขข้อบกพร่องในค่านการพิมพ์ เช่น การพิมพ์ผิด การพิมพ์ตก สะกดผิด ตัวอักษรเลอะเลือน ไม่ชัดเจน ภาพประกอบไม่ชัดเจน การเว้นช่องว่างระหว่างตัวอักษรไม่สม่ำเสมอ เมื่อพบข้อผิดพลาดควรจะได้ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำออกจำหน่ายหรือพิมพ์เป็นใบแทรกไว้ในหนังสือเรียน และในการพิมพ์ครั้งต่อไปควรแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้ถูกต้อง จะทำให้หนังสือเรียนคุณภาพดียิ่งขึ้น
2. สำนักพิมพ์ควรคำนึงถึงคุณภาพในการจัดทำรูปเล่ม เช่น การออกแบบปก ภาพประกอบ และวิธีเย็บเล่มหนังสือ เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน
3. สำนักพิมพ์ควรมานำผลการวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงหนังสือเรียนของนักการศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ มาปรับปรุงหนังสือเรียนให้มียุภาพดีขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. กระทรวงศึกษาธิการควรจะได้มีการส่งเสริมการอบรมแก่ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ในเรื่องการใช้และการเลือกใช้นักเรียนสังคมศึกษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2. ควรจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างโรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิ และสำนักพิมพ์ เพื่อเสนอเนื้อหาและรูปแบบของหนังสือเรียนให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

3. กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมให้มีการเขียนหนังสือเรียนสังคมศึกษารายวิชา ส 503 "ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย" โดยการจัดประกวดหรือให้ทุนอุดหนุนเพื่อให้ได้หนังสือเรียนที่ดีและเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้ครูและนักเรียนมีโอกาสในการเลือกใช้นักเรียนได้มากขึ้น

4. การตรวจหนังสือเรียนที่สำนักพิมพ์ต่าง ๆ เขียนและจัดพิมพ์ขึ้น ควรใช้หลักเกณฑ์ที่ครอบคลุมและควรมีคณะกรรมการที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่แท้จริงในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ตรวจ เพื่อให้ได้หนังสือเรียนที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพเพียงพอ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนรายวิชา ส 503 "ภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย"

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับหนังสือเรียนสังคมศึกษาวิชาอื่น ๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศอนุญาตให้เลือกใช้ในโรงเรียนได้ เช่น รายวิชา ส 401 ส 402 ส 504 ส 605 และ ส 606 เป็นต้น เพื่อจะได้ทราบว่าหนังสือเรียนสังคมศึกษาวิชานั้น ๆ แต่ละเล่มมีคุณภาพอย่างไร อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้หนังสือเรียนและการปรับปรุงหนังสือเรียนต่อไป